ŠV. DVASIOS BAŽNYČIA DOMININKONŲ G. 6 VILNIUJE

Robertas ŽUKOVSKIS

2005 m. lapkričio mėnesį vykdyti žvalgomieji archeologiniai tyrimai Vilniuje, Šv. Dvasios bažnyčioje (G 354 K), Domininkonų gatvėje 6. Žvalgomieji archeologiniai tyrimai vykdyti dviejose bažnyčios rūsio patalpose: didžiojoje patalpoje ir patalpoje, esančioje į R nuo jos, su įėjimu iš Šv. Ignoto gatvės. Tyrimais siekta nustatyti rūsio grindų pirminį paviršių. Iškasti 4 bendro 11,20 m^2 ploto šurfai.

Šurfas 1 buvo 1,6x2 m dydžio, orientuotas Š–P kryptimi, kastas į dešinę nuo įėjimo į didžiąją rūsio patalpą, prie rūsio P sienos. Lygiagrečiai sienai 12–16 cm gylyje nuo dabartinio žemės (grindų) paviršiaus atkastos 140x36 cm dydžio medinio karsto liekanos. Jame išlikę apdegusios medžiagos fragmentai. Mirusysis (30–40 m. vyras) laidotas V–R kryptimi, kaukolė neišlikusi. Abu blauzdikauliai ir pėdos kaulai stipriai apdegę. Šalia neaptikta jokių ryškių gaisro pėdsakų, apdegęs karstas veikiausiai atneštas iš kitos degusios vietos ir perlaidotas. Į Š nuo minėto karsto 12–30 cm gylyje aptikti dar du apardyti skeletai (palaikai 2–3). Karstų pėdsakų neaptikta.

Nuėmus palaikus 1–3 kasta giliau. Fiksuotas pilkos smėlėtos žemės sluoksnis, maišytas su smulkiomis griuvenomis, kalkių skiediniu, pavieniais žmonių kaulais. 28–50 cm gylyje nuo rūsio grindų paviršiaus (2,4 m žemiau rūsio skliauto vidinio taško) atkasta rūsio pamato apačia, mūryta iš vidutinio dydžio (15x20, 20x20 cm) ir smulkių (8x15, 10x12 cm) akmenų. Po pamatu pasiektas smulkaus ir stambaus žvyro įžemis.

Šurfo Š dalyje 23 cm gylyje atkastas 65 cm pločio mūrinis kolektorius (dengtas betoninėmis plokštėmis), nutiestas išilgai didžiosios rūsio patalpos. Į P nuo kolektoriaus apie 50 cm gylyje aptikti ir *in situ* apžiūrėti 5 asmenų palaikai, gulintys vienas ant kito. Dveji skeletai moterų (daugiau kaip 30 m.), kiti trys – vyrų (20–30 m. ir vyresni). Palaikai sumesti netvarkingai, veikiausiai iki galo dar nesuirę buvo pernešti iš kitos vietos. Atkasti skeletai neardyti, jie buvo uždengti lentomis ir užkasti. Archeologinių radinių šurfe 1 nesurasta. Įžemis šurfo P dalyje pasiektas apie 65 cm gylyje.

Šurfas 2. 1,5x1,8 m dydžio šurfas kastas didžiosios rūsio patalpos ŠV dalyje, šalia dviejų kolonų. Šurfo ŠV dalyje 44 cm gylyje nuo grindų paviršiaus aptiktos 3 sutręšusios 15–20 cm pločio lentos, apdegę skudurai – suardyto karsto liekanos. Šalia gulėjo 25–35 m. vyro kaukolė. Likusioje šurfo dalyje kasta pilka smėlėta žemė, maišyta su smulkiomis griuvenomis, čerpių nuolaužomis, kalkių skiedinio trupiniais, medžio trūnėsiais ir degėsiais. Surinkti pavieniai atsitiktiniai kaulai iš suardytų palaidojimų. Sveikų palaidojimų neaptikta. Rastos kelios buitinės keramikos, butelių šukės, varinė vinutė, metalinis karsto apkalėlis – plokštelė. Radiniai datuojami XVIII–XIX a.

36–56 cm gylyje pasiektas stambaus žvyro įžemis. Šurfo R sienelėje atsidengė sveiko medinio karsto galinė dalis (58x53 cm dydžio) su gerai išlikusiais dažų užrašais ir medžio drožiniais (XLIX pav.). Karstas nebuvo atidengtas.

Šurfas 3. 1,8x2,1 m dydžio šurfas kastas

mažesnėje patalpoje, į R nuo didžiosios rūsio patalpos. Šurfo Š dalyje atidengtas mūrinio kolektoriaus, orientuoto V–R kryptimi, paviršius. Praplėtus šurfą į V paaiškėjo, kad jis jungiasi su kitu kolektoriumi, orientuotu P–Š kryptimi.

64–73 cm gylyje nuo žemės paviršiaus buvo aptiktas 30–40 m. amžiaus vyro skeletas, orientuotas Š–P kryptimi. Mirusysis gulėjo ant nugaros, rankos sudėtos ant krūtinės. Likusioje šurfo dalyje buvo surinkti kaulai iš suardytų ir apardytų palaidojimų, priklausę ne mažiau kaip 6 suaugusiems asmenims. Šurfo Š dalyje prie kolektoriaus aptiktas įlūžęs medinio karsto dangtis, virš kurio gulėjo smarkiai apardyti palaikai. Atkasus ir nuėmus karsto dangtį aptiktas iki galo dar nesuiręs skeletas su medžiagos ir odos liekanomis. V–R kryptimi laidotas mirusysis gulėjo ant nugaros, rankos sudėtos ant krūtinės. Skeleto viršutinė dalis – po mūriniu kolektoriumi. Karsto ilgis – 2,07 m, kojūgalio plotis – 66 cm. Jis buvo uždengtas lentomis ir užkastas.

Įžemis šurfe nepasiektas. Ties mediniu karstu fiksuota pilka smėlėta žemė su statybinėmis griuvenomis ir gausiomis kalkių skiedinio priemaišomis. Surastas medinio rožančiaus fragmentas (L pav.).

Šurfas 4. 1x1,5 m dydžio šurfas kastas prie didžiosios rūsio patalpos Š sienos. 80 cm nuo sienos 20 cm gylyje atkasti plastikiniai ir metaliniai vamzdžiai, orientuoti V–R kryptimi. Tarp vamzdžių ir rūsio sienos kasta pilka smėlėta žemė, maišyta su medžio (buvusių karstų) trūnėsiais, smulkiomis statybinėmis griuvenomis, akmenimis, pavieniais sulaužytais žmonių kaulais. Dalis kaulų ir akmenų sudegę arba stipriai apdegę. Aptikti negausūs archeologiniai radiniai: karstų puošybos elementai (iš metalinių ir medvilninių siūlų pintos juostelės (LI pav.)); buitinės keramikos, plokštinių koklių fragmentai. Radiniai datuojami XVII–XIX a.

70 cm gylyje nuo dabartinio grindų paviršiaus pasiekta pamato apačia. Pamatas mūrytas iš plytų (?x15x9,5;?x14x9 cm dydžio), akmenų ir kalkių skiedinio. Matomos lentų klojinio žymės. Po pamatu yra smulkaus ir stambaus žvyro įžemis. Prie pamato aptiktas suardytas (apverstas) medinis karstas, daug netvarkingai sumestų žmonių kaulų. Virš karsto lentų (80 cm gylyje) aptikti kaulai priklausė 35–45 m. vyrui. Po lentomis – žvyro įžemis.

Žvalgomųjų archeologinių tyrimų Šv. Dvasios bažnyčios rūsyje metu aptikti išlikę ir apardyti žmonių skeletai karstuose ir be jų, taip pat daug žmonių kaulų iš suardytų palaidojimų. Dalis asmenų, matyt, laidoti be karstų, pernešti ir sumesti iš kitų vietų. 4 šurfuose aptikta gausi osteologinė medžiaga leidžia teigti, jog žmonės bažnyčios rūsyje buvo laidojami ilgą laiką, dėl vietos trūkumo suardant ankstesnius palaidojimus. Aptikti nesuardyti palaidojimai datuojami XVIII–XIX a. Tikslesnis datavimas neįmanomas, kadangi nesurasta tiksliai datuojamų įkapių.

Neaptikta pėdsakų, liudijančių anksčiau rūsyje buvusias grindis (medines, plytų ar kitokias). 0,3–1 m gylyje nuo dabartinio grindų paviršiaus pasiektas žvyro įžemis. Pamatų apačia pasiekta 28–70 cm gylyje. Po jais yra stambaus žvyro įžemis. Matyt, rūsio grindų paviršius liko mažai pakitęs. Negausūs atsitiktiniai archeologiniai radiniai datuojami XVII–XIX a. Galima teigti, jog sveiki bei suardyti palaidojimai bus aptinkami visose rūsio patalpose.

CHURCH OF THE HOLY SPIRIT AT THE DOMINIKONŲ STR. 6 IN VILNIUS

During the archaeological survey performed in the church of the Holy Spirit (Dominikonų Str. 6, Vilnius) 4 test pits were excavated (11.20 m^2 were investigated in total). Full and damaged human skeletons in coffins (dating to the 18th – 19th century) (Fig. XLIX) as well as numerous human bones from earlier burials were discovered. There were no traces of the previous floor of the cellar. The sterile soil was reached at the depth of 0.3 to 1 m counting from the present floor surface. The basement footer was discovered at the depth of 0.3–0.7 m. It looked like the level of the floor had not changed much. Random individual archaeological finds were datable to the 17th – 19th century (Fig. L, LI).

TYRINĖJIMAI L. STUOKOS-GUCEVIČIAUS G. – S. DAUKANTO A. 1 VILNIUJE

(šv. Kryžiaus bažnyčios ir buvusio Bonifratrų vienuolyno teritorijoje)

Robertas ŽUKOVSKIS

2005 m. vykdyti archeologiniai tyrinėjimai Vilniuje, L. Stuokos-Gucevičiaus g. – S. Daukanto a. 1 (Šv. Kryžiaus bažnyčios ir buvusio Bonifratrų vienuolyno teritorijoje). Pagal Vilniaus miesto savivaldybės 2005 m. investicijų programą numatyta atkurti miesto gynybinės sienos atkarpą L. Stuokos-Gucevičiaus gatvėje, kuri sutampa su Šv. Kryžiaus bažnyčios ir buvusio Bonifratrų vienuolyno ansamblio Š riba. Planuota atkurti apie 45 m ilgio gynybinės miesto sienos atkarpą tarp naujojo vienuolyno korpuso (Šv. Kryžiaus namai) ir rekonstruojamų pastatų Universiteto g. 12 (buvęs Telegrafo pastatas). Tačiau projektas nebuvo įgyvendintas – apsiribota medine tvora.

Jau darbų pradžioje susidurta su įvairiomis problemomis. Vienuolyno valdytojai neleido nugriauti senos mūrinės (XIX a.) tvoros, reikalaudami pakeisti projektą ir atkuriamoje gynybinėje miesto sienoje įrengti servitutinį įvažiavimą prie kieme esančios transformatorinės. Nuspręsta pradėti gynybinės miesto sienos atkasimo darbus negriaunant mūrinės tvoros, iš jos Š pusės. Taip pat atkasta gynybinės sienos dalis prie Šv. Kryžiaus namų ŠR kampo.

Atkasus gynybinės sienos Š pusę paaiškėjo, jog mūrai smarkiai apardyti, o ant sienos liekanų (išilgai) pakloti aukštos įtampos elektros kabeliai. Laikyti juos ilgą laiką atkastus draudžia darbų saugos taisyklės. Norint kabelius perkelti, reikia projekto, papildomų lėšų. Nuspręsta užfiksuoti atidengtos miesto gynybinės sienos Š dalį ir užpilti ją smėliu.

Gavus vienuolyno valdytojų sutikimą griauti mūrinę tvorą, vietoje atkuriamos gynybinės sienos atkarpos nuspręsta pastatyti medinę tvorą, o buvusios gynybinės sienos vietą pažymėti žemės paviršiuje. 2006 m. bus atkurtas nedidelis (apie 18 m ilgio) gynybinės sienos fragmentas prie rekonstruojamo buvusio Telegrafo pastato V korpuso.

Archeologinių tyrinėjimų metu atkasti smarkiai apardyti gynybinės miesto sienos pa-

XLIX pav. Šv. Dvasios bažnyčia Vilniuje. Šurfas 2. Medinio karsto galinė dalis. *R. Žukovskio nuotr.*
Fig. XLIX. Church of the Holy Spirit in Vilnius. Test pit 2; the rear end of a wooden coffin.

L pav. Medinio rožančiaus fragmentas. *R. Žukovskio nuotr.*
Fig. L . Fragment of a wooden chaplet.

LI pav. Iš metalinių ir medvilnių siūlų pintos juostelės fragmentas. *R. Žukovskio nuotr.*
Fig. LI. Fragment of a ribbon woven of cotton and metal threads.